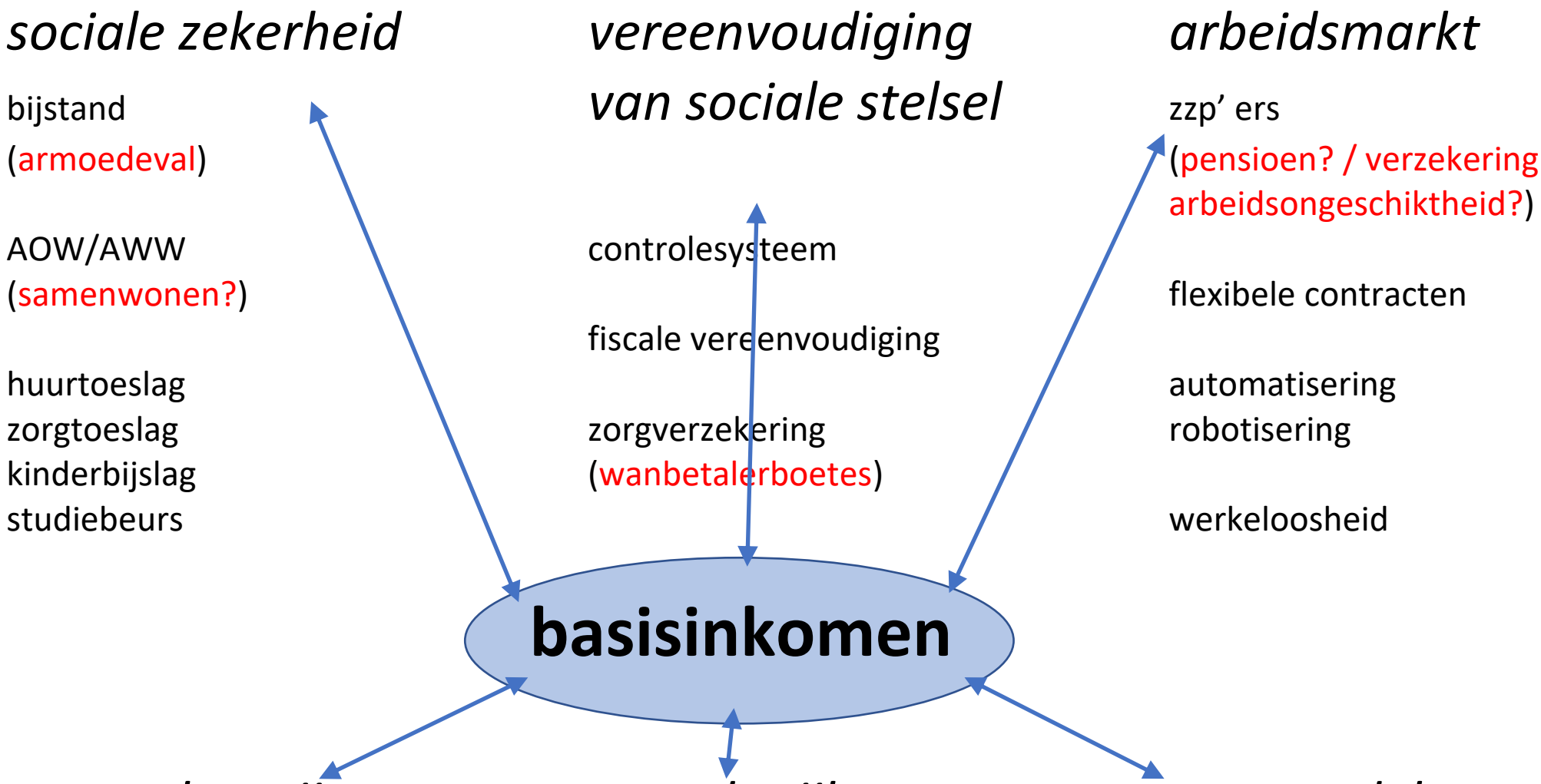

sociale zekerheid
bijstand
(armoedeval)
AOW/AWW
(samenwonen?)
huurtoeslag
zorgtoeslag
kinderbijslag
studiebeurs
vereenvoudiging van sociale stelsel
controlesysteem
fiscale vereenvoudiging
zorgverzekering
(wanbetalerboetes)
arbeidsmarkt
zzp' ers
(pensioen? / verzekering arbeidsongeschiktheid?)
flexibele contracten
automatisering
robotisering
werkeloosheid
basisinkomen
maatschappij
mantelzorger
vrijwilligerswerk
voor de rijken
hypotheekrenteaftrek
heffingskortingen
vooroordelen
werken voor je geld
lekker lui op de bank

Onvoorwaardelijk basisinkomen voor alle Nederlanders.	
Voordelen	**Nadelen**
De sociale dienst en het UWV worden overbodig.	De angst dat niemand meer wil werken.
Toeslagen en dergelijke worden ook overbodig.	Het kost veel geld.
Aftrekposten kunnen verdwijnen.	Nederlandse economie staat niet opzichzelf.
Fraude wordt vrijwel onmogelijk.	Rijke mensen hebben het niet nodig.
Belastingstelsel wordt een stuk eenvoudiger.	Het werkt niet voor gehandcapten en mensen met schulden.
De armoedeval verdwijnt.	
Het minimumloon kan worden afgeschaft.	
Het doet de ongelijkheid afnemen.	
Het versterkt de democratie.	
Het geeft financiële vrijheid.	
Het zorgt voor betere arbeidsvoorwaarden.	
Arbeid wordt goedkoper.	
Het zorgt voor gelijke kansen voor iedereen.	
Kort ziekte verzuim zal drastisch afnemen.	

Basisinkomen voor 55 plussers	
Voordelen	**Nadelen**
Drastische inkrimp sociale dienst en UWV mogelijk.	De angst dat alle 55 plussers niet meer willen werken.
Drastische afname van uitkeringen.	Het kost veel geld.
Invloed op aftrekposten is neutraal	Nederlandse economie staat niet opzichzelf.
Minder kans op fraude.	Rijke mensen hebben het niet nodig.
Invloed op Belastingstelsel is neutraal	Het werkt niet voor gehandcapten en mensen met schulden.
Belangrijke afname van de armoedeval.	Ongelijkheid op de arbeidsmarkt tussen 55 plussers en werknemers 55-.
Invloed op minimumloon is neutraal	
Het doet de ongelijkheid afnemen.	
Het versterkt de democratie.	
Het geeft financiële vrijheid.	
Het zorgt voor betere arbeidsvoorwaarden.	
55 plussers worden goedkoper op de arbeidsmarkt.	
Het zorgt voor meer kansen voor 55 plussers.	
Kort ziekte verzuim onder 55 plussers zal drastisch afnemen.	

Welke problemen in de sociale zekerheid willen we graag oplossen?

1 **Armoedeval in de bijstand/WW.** Een bijstander mag niet bijverdienen. Voorbeelden:
a- Wanneer hij/zij een klein baan erbij kan krijgen, wordt de verdienste gekort op de uitkering. Voor 27 jaar of ouder geldt dat je een kwart ervan mag houden met een maximum van € 201 per maand (1 juli 2017).
b- Een kunstenaar mag niet deelnemen aan een expositie waar geld voor de kunstwerken wordt gevraagd.
c- Vrijwilligerswerk is toegestaan met behoud van een vergoeding van € 150,- per maand tot een maximum van € 1500,- per jaar en kan in de plaats komen van de 'tegenprestatie'.

2 **Bijstand en tegenprestatie.** Een bijstander moet een deel van de week een tegenprestatie leveren. Dat is vaak volkomen zinloos werk (papier prikken, wasknijpers in elkaar zetten). Bij weigering kan de bijstand worden gekort, waardoor de uitkering flink onder het bestaansminimum komt.

3 **Ziektekostenverzekering, boeteregeling en eigen risico.** De verplichte ziektekostenverzekering leidt bij niet (kunnen) betalen tot een excessieve boete. Het eigen risico leidt tot mijding van medische specialistische zorg. Voorbeelden:
a- De boete bij niet-betalen van de zorgverzekering bedraagt € 382,50. Betaal je deze niet en weiger je alsnog een zorgverzekering af te sluiten, dan wordt er nogmaals een boete van € 382,50 geheven. Heb je negen maanden na waarschuwing nog steeds geen zorgverzekering afgesloten, dan betaal je verplicht de zogenoemde ambtshalve premie van € 134,38 per maand. Deze boetes worden echt schrijnend wanneer het mensen treft die uit financieel onvermogen geen verzekering kunnen betalen.
b- Een alternatief zou een eigen bijdrage van 10% kunnen zijn, met een maximum van het huidige eigen risico.

4 **Samenwoonboete.** Uitkeringen als bijstand en AOW zijn niet individueel. Hier geldt de 'kostdelersnorm'. De overheid maakt zwaar inbreuk op de privacy van burgers die worden gecontroleerd op deze norm. De controlekosten zijn groot. Voorbeelden:
a- Een AOW-stel dat gaat samenwonen, krijgt samen een boete van € 474 per maand (netto - 2015).
b- Twee bijstanders die gaan samenwonen, krijgen samen een boete van € 550 per maand (netto - 2015).

5 **Schuldsanering.** Zie het artikel uit 'De Correspondent' van 8 feb 2017. Kort samengevat: er is een hele industrie ontstaan rondom schuldsanering met bijbehorend kostenplaatje. De eisen tot toelating tot de WSNP (schuldsanering) zijn voor de schuldigen soms niet op te brengen. Iemand in de WSNP krijgt meestal 100% bijstandsnorm te besteden, de rest gaat naar de schuldeisers. Na drie tot vijf jaar kan hij/zij weer met een schone lei beginnen.

Ons sociale zekerheidsstelsel is gebouwd op solidariteit: naar draagkracht worden belastingen en premies betaald, naar behoefte wordt dat geld weer herverdeeld.

De vraag kwam op in ons studiegroepje of bij die herverdeling rekening moet worden gehouden met de persoonlijke leefsituatie, of dat bij de herverdeling van het geld of de toekenning van voorzieningen alleen de omstandigheden van het individu zelf moeten meetellen.

Ik ben voorstander van het eerste en zal uitleggen waarom.

Alles kan natuurlijk, maar we hebben te maken met een bepaalde hoeveelheid geld. Dan is de vraag hoe je dat geld zo rechtvaardig mogelijk herverdeelt.

Ik noem een aantal regelingen, waar met de huishoudenssituatie rekening wordt gehouden. En wel in die zin, dat een alleenstaande meer krijgt of überhaupt wat krijgt. Samenwonenden dus wat minder of helemaal niets.

- AOW: beide partners krijgen een gelijk bedrag, een alleenstaande krijgt meer
- Kindgebonden budget: gezinsinkomen telt
- Zorgtoeslag: mede afhankelijk van het gezinsinkomen
- Huurtoeslag: idem dito
- Hypotheekaftrek: inkomens worden opgeteld, hoogte van te verkrijgen hypotheek ook afhankelijk van beide inkomens
- Eigen bijdrage Wet maatschappelijke ondersteuning en Wet langdurige zorg: afhankelijk van gezinsinkomen
- Bijstand op grond van de Participatiewet: gezinssituatie bepalend
- Pensioen: hangt van pensioenfonds af . ABP is persoonlijk. Wel weduwnaar/weduwepensioen

Bij de kortdurende werkloosheidsuitkering telt alleen de individuele situatie.

Bij de inkomsten- en de vermogensbelasting speelt het huishouden en het gezamenlijke inkomen/vermogen een rol.

Daarnaast zijn er regelingen waar de leefeenheid een rol speelt: recht op pro deo advocaat, hulp op grond van Wmo en Zorgverzekeringswet, recht op sociale huurwoning.

Achterliggende gedachte is steeds dat je bij een gezamenlijk huishouden bepaalde kosten kan delen en naar verhouding minder uitgaven hebt.

Stel je voor dat de bijstand strikt individueel zou zijn. Wie zouden er dan recht op hebben? Iedereen die niet in staat is zich een bepaald inkomen te verwerven? Ongeacht de inkomsten van de partner? Als je als overheid hetzelfde bedrag aan bijstand te besteden hebt betekent dat een forse aderlating voor de huidige bijstandsgerechtigden.

Ik vind dat ook niet te rechtvaardigen: ‘mijn zus’ heeft vrijwel nooit gewerkt en die zou dan ineens een beroep op de bijstand kunnen doen terwijl haar man een meer dan riant salaris heeft?

Het OIBi in relatie tot de kijk op de medemens

In discussies over het basisinkomen ervaar ik dat veel mensen eerder vanuit hun gevoel dan vanuit een verstandelijke redenering hun standpunt ten opzichte van het basisinkomen bepalen. In dit stukje probeer ik te onderzoeken welke relatie er bestaat tussen de acceptatie van het basisinkomen (OIBi ofwel Onvoorwaardelijk Individueel Basisinkomen) en de manier waarop je tegen je medemens aan kijkt.

Het mensbeeld - hoe kijk je tegen je medemens aan?
In ons land bestaan diverse sterke maatschappelijke tradities:

1 Humanistisch
   Ook wel als sociaal-liberaal te omschrijven. Moraal komt uit de mens zelf. Het individu is het beginpunt in het denken over de maatschappij, niet een collectief of een staat.
2 Religieus
   Moraal komt voort uit een door een opperwezen geïnspireerd geschrift. Het gezin is de hoeksteen van de samenleving.
3 Socialistisch
   Sterke nadruk op de staat als schepper van een rechtvaardige, maakbare maatschappij. De sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen.
4 Kapitalistisch
   Een vrije economie geeft vanzelf de beste kansen aan iedereen. Dit leidt tot een kleine staat met minimale regulering.

Deze tradities leiden tot verschillende mensbeelden.
Positief mensbeeld: de medemens is betrouwbaar, verantwoordelijk voor het eigen leven, neemt initiatief tot het vinden van scholing en werk, is creatief. Typisch D66. Komt uit tradities 1 en 2.
Kritisch mensbeeld: je moet de kat niet op het spek binden, iedereen moet werken voor het geld, sterke regulering van de maatschappij is nodig. Typerend: “tegenprestatie”. Komt uit tradities 2 en 3.
Negatief mensbeeld: de medemens is lui en onbetrouwbaar, zal alleen uit geldzucht of onder dwang betaald werk zoeken, probeert altijd regels te ontduiken of naar de hand te zetten. Typerend: “politici zijn uitvreters”. Komt uit traditie 4.

Sociaal liberalisme
D66 ontleent haar gedachtengoed aan de humanistische traditie en hanteert een positief mensbeeld met vijf richtingwijzers als basis. Twee daarvan zijn direct van belang bij het OIBi.
De eerste richtingwijzer stelt: “*Wij vertrouwen op de eigen kracht en ontwikkeling van mensen: Mensen kunnen onderling betere, efficiëntere en meer rechtvaardige oplossingen bedenken voor maatschappelijke kwesties dan de overheid.*” Dit leidt tot de O en de I in OIBi: onvoorwaardelijke steun aan mensen helpt efficiënter dan steun die van allerlei regels afhankelijk is; individuele benadering vermindert het aantal te controleren regels.
De derde richtingwijzer stelt: “*Beloon prestatie en deel de welvaart: Mensen zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Mensen zijn verschillend en wij willen dat de overheid ruimte laat voor die verschillen. Wel dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor mensen die niet voor zichzelf kunnen zorgen.*” Dit leidt tot het Bi in OIBi, het basisinkomen zelf.

→

Socialisme
De socialistische staat kenmerkte zich door een grote mate van solidariteit en een herverdeling van financiële middelen via de fiscus. De samenleving wordt met een verfijnd instrumentarium aangestuurd. Armoede wordt voorkomen door een stelsel van sociale voorzieningen waarin mensen naar behoefte ondersteund worden. Die behoefte wordt door een sterke regelgeving vastgesteld.
Privé omstandigheden worden hierdoor al gauw onderworpen aan controle. Hier wordt een kritisch mensbeeld gehanteerd. Zo leidt de toepassing van een kostendelersnorm op controle op de huishouding die iemand voert. De regelgeving bij de bijstand maakt bijverdienen financieel onaantrekkelijk, hetgeen 'zwart werken' in de hand werkt. De staat bepaalt de behoefte aan ondersteuning die iemand heeft en laat weinig ruimte voor eigen initiatieven. Dit uitgangspunt staat haaks op de O en de I van het OIBi.

Kapitalisme
In de internationale samenleving viert het kapitalistische neoliberalisme hoogtij, met begrippen als marktwerking en vrijhandel. Zo weinig mogelijk staatsbemoeienis, inperking van vakbondsmacht en minimale sociale voorzieningen kenmerken deze stroming. De hoogte van het loon wordt geheel aan vraag en aanbod overgelaten. In deze optiek is iedereen die weinig geld verdient een 'loser' die dat aan eigen falen te wijten heeft: een negatief mensbeeld. Toch wordt hier soms positief gedacht over een basisinkomen, maar dan zo minimaal dat ernaast werken noodzakelijk is om te kunnen overleven. Het opheffen van de bureaucratie bij de uitvoering van de sociale voorzieningen is daar een drijvende kracht. De rechtse coalitie in Finland probeert dit twee jaar lang (2017 & 2018) uit met een grootscheepse proef van € 560 per maand voor 1% van de werkelozen. De O van het OIBi staat hoog in het vaandel, het Bi moet in kleine letters geschreven worden.

Wilders
De afgelopen jaren opgekomen protestpartijen als de PVV kenmerken zich door een negatief mensbeeld met veel wantrouwen in het vaandel. Mensen worden al gauw weggezet als uitvreters: buitenlanders en politici 'bien étonné de se trouver ensemble'. Het woord 'hoofddoek' leverde op de webstek van de PVV 50 treffers op, 'basisinkomen' of 'basisloon' nul.

Het gezin
De christelijke partijen dragen vaak het motto uit: "het gezin is de hoeksteen van de samenleving". Zo'n hoeksteen geeft een gebouw stevigheid. Overdrachtelijk betekent het dat een sterke maatschappij gebouwd is uit gezinnen en niet uit individuen. Het gebouw van de sociale zekerheid is in eerste instantie opgetrokken uit zulke stenen. Ikzelf kom uit zo'n hoeksteen. Ik denk dat mijn moeder, wanneer er in de jaren dertig een basisinkomen was geweest, uit die steen was gebroken. Ook op de webstek van het CDA nul treffers voor basisinkomen of basisloon.

Op voorhand ingenomen standpunten en de sociale zekerheid

Hoe worden eventuele veranderingen in de sociale zekerheid, bijvoorbeeld de invoering van een basisinkomen, beïnvloed door op voorhand ingenomen standpunten?

In gesprekken over de voor- en nadelen van ons huidige sociale zekerheidsstelsel is het intrigerend om relaties te zoeken tussen op voorhand ingenomen standpunten over de mens in de maatschappij enerzijds en de vormgeving van de sociale zekerheid anderzijds. Mijn indruk is dat discussiëren over het laatste weinig oplevert als er niet eerst helderheid bestaat over de eerste.

Ik noem enkele voorbeelden van op voorhand ingenomen standpunten die sterk doorwerken in de gewenste vormgeving van de sociale zekerheid. Voor de duidelijkheid staan alleen extreme standpunten genoteerd.

1 (a) een mens moet werken voor zijn geld - (b) een mens heeft altijd recht op een menswaardig bestaan
er wordt bij ondersteuning wél of niet een tegenprestatie geëist

2 (a) een mens werkt alleen voor geld - (b) een mens werkt als onderdeel van zelfverwerkelijking
geld geven leidt tot 'zitten op de bank' vs mensen zoeken altijd zinvolle arbeid

3 (a) ondersteuning hangt af van de behoefte - (b) ondersteuning is een vast individueel bedrag
ondersteuning wordt wél of niet beïnvloed door iemands omstandigheden zoals samenwonen

4 (a) controle op privé omstandigheden - (b) géén controle op privé omstandigheden
wat weegt zwaarder, het recht op controle door de overheid of de privacy van het individu?

5 (a) automatisering en robotisering gaan gepaard met nieuwe soorten werk - (b) automatisering en robotisering leiden tot vermindering van werkgelegenheid
tijdens de industriële revoluties is er soms zware werkloosheid geweest; banenverlies door automatisering en robotisering is tijdelijk of blijvend; moet de overheid hier ingrijpen?

6 (a) veranderingen moeten kostenneutraal worden ingevoerd - (b) er mag met soepelheid met de rijksfinanciën worden omgegaan
voorbeeld: invoering van een basisinkomen leidt waarschijnlijk tot besparingen op andere terreinen

Discussies over veranderingen in de sociale zekerheid zoals meer regelvrije bijstand of invoering van een basisinkomen kunnen alleen zuiver gevoerd worden als de op voorhand ingenomen standpunten helder zijn. De bovenstaande extreme standpunten zijn duidelijk zo gekozen, dat alleen de (b)'s leiden tot een basisinkomen; de (a)'s geven weinig aanleiding om het sociale zekerheidsstelsel overhoop te halen.

In de basisinkomen discussie in ons studiegroepje moeten we misschien vooral de nadruk leggen op de consequenties van de standpunten (a) en (b) voor het invoeren van veranderingen in het sociale zekerheidsstelstel. We hoeven zo niet tot een keuze te komen voor of tegen de invoering van het basisinkomen. Maar wel helderheid verschaffen over de relatie tussen (a), (b) en het basisinkomen.

→

Neem als voorbeeld standpunten 3 (a) en (b), te illustreren met het gezegde: een huwelijk is (g)een levensverzekering. Keuze voor (a) of (b) werkt uit op de regelingen van sociale zekerheid. (a) leidt tot de noodzaak om die behoefte vast te stellen en dus tot bemoeienis van de overheid met iemands particuliere huishouden. Een continu aanwezige bemoeienis, want elke wijziging in die omstandigheden kan invloed op de ondersteuning hebben en moet worden doorgegeven. Controle daarop is nodig om misbruik tegen te gaan. (b) kent dat allemaal niet. Een financiële controle blijft wél nodig, maar die is veel minder ingrijpend en ingeval van het basisinkomen overbodig. We zien trouwens dat er een interactie is met standpunt 4 over wel of niet controle. En met standpunt 6, want 3 (b) kán leiden tot een hoger benodigd bedrag, ondanks de controlekosten bij (a).

Als D66'ers zullen we ook de neiging hebben om de op voorhand ingenomen standpunten te vergelijken met de vijf richtingwijzers van de partij:

1- Vertrouw op de eigen kracht van mensen
   Daarom zien we de toekomst met optimisme tegemoet. Mensen zijn zo creatief dat ze steeds opnieuw zelf oplossingen vinden. Wij willen dat de overheid deze kracht, vindingrijkheid en creativiteit van mensen ondersteunt en ruimte geeft. De sleutel voor verandering ligt bij mensen zelf en wij willen dat de overheid daarbij aansluit. Wat mensen voor zichzelf en anderen kunnen doen is veel belangrijker en effectiever dan wat de overheid kan doen.
2- Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving
   Dat geldt voor de mensen om ons heen en voor onze omgeving. De aarde is niet van ons en dus geen gebruiksartikel. We willen stoppen met het uitputten en vervuilen van onze leefomgeving. We willen dat in de discussie over natuur en milieu niet het behoud, maar de aantasting van natuur en milieu beargumenteerd wordt.
3- Denk en handel internationaal
   Bij alles wat we doen, vragen we ons steeds af welke effecten dat heeft op anderen in deze wereld. Wij onderkennen dat Europa steeds meer ons binnenland wordt. Internationale samenwerking en economische vooruitgang zijn de sleutels naar een wereld met minder oorlog en conflicten. Daarbij handelen wij steeds pragmatisch, nuchter en op basis van feiten.
4- Beloon prestatie en deel de welvaart
   Wij streven naar economische zelfstandigheid voor zoveel mogelijk mensen en vinden dat mensen die uitmuntend presteren daarvoor een beloning verdienen. Wij willen een dynamische, open samenleving waarin iedereen de ruimte krijgt om zijn eigen beslissingen te nemen en iedereen zich op zijn eigen manier kan ontwikkelen. Wij vinden het vanzelfsprekend om welvaart met elkaar te delen. We willen dat zoveel mogelijk mensen meedoen in het maatschappelijk en economisch proces, want daar worden we allemaal beter van. Voor mensen die zichzelf niet kunnen redden dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid.
5- Koester de grondrechten en gedeelde waarden
   De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, gerichtheid of herkomst. Lichamelijke integriteit, geweldloze oplossing van belangenconflicten en een respectvol gehanteerde vrijheid van meningsvorming en uiting, inclusief respect voor onze democratische rechtsstaat, zijn voor ons centrale waarden. Die waarden zijn universeel en zonder meer bovengeschikt. Wij beschermen de grondrechten van onszelf en anderen.